

Alueiden komitean lausunto aiheesta ”Vuoristoalueiden esimerkkiin perustuvat aluekohtaiset lähestymistavat ilmastonmuutokseen EU:ssa”

(2012/C 391/06)

ALUEIDEN KOMITEA

- toteaa, että vuoristoalueet ovat ilmastonmuutoksen kannalta herkimpiä alueita ja että vuoristoalueilla on edistettävä ilmastonmuutokseen sopeutumisen integrointia laajempaan hankkeeseen kestävyyn vahvistamiseksi yksilökohtaisesti ja kollektiivisesti siten, että otetaan huomioon kaikki toisiinsa väistämättä liittyvät ympäristöä, energiahuoltoa ja yhteiskuntaa koskevat ongelmat
- toteaa, että Euroopan unioni on ottamassa vuonna 2013 käyttöön sopeutumisstrategian, ja katsoo olevan ratkaisevan tärkeää, että tällaiseen yleisstrategiaan sisältyy alue- ja paikallisulottuvuus Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 174 artiklan mukaisesti ja että siihen sisältyy nimenomaan vuoristoalueita käsittelevä luku.
- korostaa, että tulevana vuosikymmeninä odotettava vuoristoalueiden haavoittuvuuden lisääntyminen edellyttää tieteellisen tutkimuksen tehostamista ja hyvää tiedonvaihtojärjestelmää. Euroopan unionin talousarviossa ajanjaksoksi 2014–2020 ilmastonmuutokseen sopeutumiseen on varattava erityismäärärahoja. On laadittava toimintalinjoja yleishyödyllisten palvelujen saatavuuden ja tarjonnan parantamiseksi erityisen haavoittuvilla alueilla.
- tähdentää, että monet vuoristoalueet ovat jo alkaneet kehittää sopeutumisstrategioita ja että on pikaisesti koordinoitava tavoitteita ja tarkasteltava tuloksia. On yhdenmukaistettava monissa vuoristoalueiden järjestöissä, tutkimuslaitoksissa ja hallinnoissa jo yleisiä ympäristöaloitteita.

Esittelijä	Luciano CAVERI (IT, ALDE), Valle d'Aostan autonomisen alueen valtuuston jäsen
Viiteasiakirja	Oma-aloitteinen lausunto

I POLIITTISET SUOSITUKSET

ALUEIDEN KOMITEA

Yleistä

1. toteaa, että viime vuosina tieteellisessä kirjallisuudessa sekä useissa Euroopan unionin poliittisissa asiakirjoissa ja tieteellisissä hankkeissa on esitetty laajalti, että vuoristoalueet ovat erittäin herkkiä ilmastomuutokselle, sillä niillä esiintyy korkeudesta, sijainnista ja ilmaston vaikutuksesta riippuen pienellä alueella erilaisia ympäristökokonaisuuksia. Myös hallitustenvälinen ilmastomuutospaneeli IPCC lukee vuoristoalueet ilmaston kannalta riskialttiimpiin alueisiin (*hot spot*). Lisäksi Agenda 21 -toimintaohjelman (Rion ympäristökonferenssi vuonna 1992) 13 luvun – jossa tarkastellaan nimenomaan vuoristoalueita – 4 kohdassa todetaan, että "vuoristoalueet ovat ilmastomuutoksen kannalta herkimpiä alueita". Kyseessä on edelleen ajankohtainen aihe myös vuoden 2012 kesäkuun Rio+20-huippukokousta ajatellen. Suurin osa Euroopan metsistä on vuoristoalueilla. Ne toimivat hiilineluina sitoessaan suuria määriä hiilidioksidia ja parantavat lisäksi ilmanlaatua sitomalla sekä hiilidioksidia että raskasmetalleja ja lieventämällä haitallista saastumista. Ne ovat myös tärkeitä vesivarojen ja maiseman kannalta, mutta ne ovat kuitenkin herkkiä ilmastomuutokselle. Vuoristot ovat yhdessä rannikkojen kanssa tärkeimpiä matkailualueita ilmastollisten tekijöidensä, biodiversiteettinsä, monimuotoisten maisemiensa, vesivarojensa, kulttuurinsa, rakennusperintönsä sekä perinteidensä ja tapojensa takia.

2. korostaa, että ilmastomuutos vaikuttaa kaikkiin Euroopan unionin osiin ja tietenkin koko maailmaan, mutta konkreettiset vaikutukset tietyllä alueella – ja siten niiden edellyttämät valmistelut ja reaktiot – riippuvat laajasta joukosta tekijöitä. Ilmastomuutoksen vastatoimissa on siksi otettava huomioon eri alueiden erityisilanteet. AK:ssa edustettuina olevat alue- ja paikallisviranomaiset ovat siksi ratkaisevan tärkeitä kumppaneita kehitettäessä sopivia ratkaisuja ja pantaessa niitä täytäntöön.

3. muistuttaa, että ilmastomuutos ja sen seuraukset ovat yksi niistä keskeisistä haasteista, joihin Euroopan unionin alue- ja paikallisviranomaiset lähivuosina joutuvat vastaamaan. Ensimmäisenä prioriteettina on tässä yhteydessä pidettävä tarvittavia askeleita maapallon keskilämpötilan nousun rajoittamiseksi mahdollisimman paljon (ilmastonmuutoksen hillitseminen), mutta myös eri tasojen valmistautumista väistämättömiin muutoksiin (ilmastonmuutokseen sopeutuminen).

4. painottaa, että vuoristoalueet ovat luonnon monimuotoisuuden varastoja, joille nopea ilmastomuutos on uhka: kaikista

Natura 2000 -alueista 43 prosenttia sijaitsee vuoristoalueilla, ja luontotyyppidirektiivin liitteissä II ja IV luetelluista 1 148 lajista 118 liittyy vuoristoympäristöön ⁽¹⁾.

5. toteaa, että tasankoalueilla tuskin havaittavat ilmastoerot moninkertaistuvat vuoristoalueilla ja ne toimivat laajamittaisen ilmastokehityksen ennakkoarvoittimina. Ne ovat näin ollen erinomainen tieteellisen tutkimuksen havainnointikohde ja sopeutamispolitiikkojen kehittämisen ja arvioinnin koekenttä.

6. toteaa jälleen kerran, että ilmastomuutos on jo käynnissä ja se lisää hydrogeologista riskiä (tulvat, maanvyöryt) sekä ihmisten ja perusrakenteiden haavoittuvuutta, rajoittaa veden saantia etenkin kesällä (myös vuoristoalueiden naapurialueilla), muuttaa jokien virtaamaa (alppialueilla jokien odotetaan yhä useammin olevan täysiä talvisin ja kuivia kesäisin), sulattaa jäätiköitä ja ikiroutaa (vuodesta 1850 Alppien jäätiköt ovat menettäneet noin kaksi kolmannesta laajuudestaan, ja ilmiö on selvästi nopeutunut vuoden 1985 jälkeen), vähentää lumipeitteen kestoa etenkin 1 500 m:n alapuolella, muuttaa lumivyöryjen tiheyttä, uhkaa luonnon monimuotoisuutta sekä kasvien ja eläinten siirtymistä, aiheuttaa muutoksia matkailuelinkeinon talvisin ja kesäisin, muuttaa vesivoimatuotantoa, luo epävarmuutta maataloustuotantoon ja vahingoittaa metsätaloutta. Alppiympäristön herkkyyks tällaisessa nopeassa ilmaston kehityksessä tekee siitä pysyvästi epäsuotuisassa asemassa olevan alueen. Kuluneiden 150 vuoden aikana Alpeilla mitattu lämpötilan nousu (+ 1,5 °C) on kaksinkertainen verrattuna maailmanlaajuiseen keskiarvoon + 0,7 °C ⁽²⁾. Euroopan ympäristökeskus on tutkinut Alppien vesivarojen haavoittuvuutta vuonna 2009 ⁽³⁾.

7. korostaa, että vuoristoperinteet ja -kulttuuri perustuvat ympäristön rajojen ja mahdollisuuksien tuntemisen tärkeään käsitteeseen. Kosketus alueen ankariin fyysisiin rajoituksiin on ajan mittaan mahdollistanut tarkkojen kestävyyttä ja resurssien järjestyksellistä käyttöä koskevien kriteerien laatimisen. Kyseiset perusarvot voidaan integroida moderniin näkemykseen uusien teknologioiden avulla. Näin saadaan aikaan tietämystä ja kehitysmalleja, jotka ovat hyödyllisiä paitsi vuoristoalueilla myös syrjäseuduilla, ja monissa tapauksissa niillä voi olla yleistä merkitystä (kuten Rural/Urban-kumppanuus, RURBAN – TCUM/EU, aluelämpöpolitiikan pääosasto).

⁽¹⁾ Euroopan ympäristökeskus (EYK): *Europe's Ecological Backbone: Recognising the True Value of Our Mountains*, kertomus 6/2010.

⁽²⁾ YTK ja WHO, *Impacts of Europe's Changing Climate*, kertomus 4/2008: http://www.eea.europa.eu/publications/eea_report_2008_4.

⁽³⁾ EYK, *Regional Climate Change and Adaptation. The Alps Facing the Challenge of Changing Water Resources*, kertomus 8/2009.

8. painottaa, että ilmastonmuutos haastaa sopeutumiskykymme enemmän kuin mikään muu ihmiskunnan kohtaama este, mutta se on kuitenkin vain monitahoisemman inhimillisen ja ympäristökriisin osittainen indikaattori. Kriisiin sisältyvät myös

- uudistuvien luonnonvarojen saatavuus (vesi, metsät, kalavarat, biomassan käyttö)
- ekosysteemihyödykkeiden ja -palveluiden laadun heikentyminen ja määrän väheneminen
- luonnon monimuotoisuuden väheneminen
- elintarviketuotannon haavoittuvuus (elintarvikkeiden korkeat fossiili-energiakustannukset, viljelykelpoisen maaperän väheneminen, hiilen, typen ja fosforin kiertojen epätasapaino)
- mineraalivarojen saatavuuden heikkeneminen
- kohtuuhintaisen fossiilisen energian saatavuuden väheneminen (öljyn hinnannousu)
- ilman, veden ja maaperän saastuminen sekä muiden kuin biohajoavien jätteiden lisääntyminen
- väestömäärän nousu ja muuttovirrat (myös ilmastonmuutoksen johdosta).

9. korostaa, että nämä ongelmat aiheuttavat maantieteellisestä alueesta riippuen erilaisia taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Komitea pitää siten valitettavana, että yhdessä niistä harvoista hankkeista, joissa tutkitaan ilmastonmuutoksen vaikutuksia Euroopan talouteen, Euroopan unionin yhteisen tutkimuskeskuksen (YTK) Peseta-hankkeessa (2009), ei kuitenkaan oteta huomioon vuoristoalueita.

10. toteaa, että valkoisessa kirjassa ilmastonmuutokseen sopeutumisesta (COM(2009) 147 final) Euroopan komissio panee merkille ilmastovaikutusten alueelliset erot sekä sen, että sopeutumisstrategia voi toimia vain, jos sen toteuttamiseen osallistuvat kaikki hallintotasot. Sopeutuminen on pitkäjänteinen dynaaminen prosessi, joka edellyttää poliittisten päättäjien, tutkijoiden, asiantuntijoiden, yrittäjien ja paikallisviranomaisten tiivistä yhteistyötä.

11. suhtautuu myönteisesti siihen, että keväällä 2012 käynnistettiin julkinen kuulemismenettely vuodeksi 2013 suunnitellun EU:n sopeutumisstrategian valmisteleiseksi sekä perustettiin Climate-Adapt-foorumi, joka on hyödyllinen väline pyrittäessä kokoamaan esimerkkejä hyvistä käytänteistä ja toteuttamaan alue- ja kaupunkisuunnittelua. Siihen sisältyy myös vuoristoalueita käsittelevä osio.

Tavoitteet

12. on edelleen sitä mieltä, että on edistettävä ilmastonmuutokseen sopeutumisen integrointia laajempaan hankkeeseen keskeytyksen vahvistamiseksi yksilökohtaisesti ja kollektiivisesti siten, että otetaan huomioon kaikki toisiinsa väistämättä liittyvät ympäristöä, energiahuoltoa ja yhteiskuntaa koskevat ongelmat.

13. toteaa, että Euroopan unioni on ottamassa vuonna 2013 käyttöön sopeutumisstrategian. Alueiden komitean mielestä on

ratkaisevan tärkeää, että tällaiseen yleisstrategiaan sisältyy alue- ja paikallisulottuvuus Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 174 artiklan mukaisesti. On toivottavaa, että EU:n sopeutumisstrategiaan sisältyy nimenomaan vuoristoalueita käsittelevä luku.

14. pitää niin ikään tärkeänä, että unionin sopeutumisstrategiaan sisältyy erityinen luku syrjäisimmistä alueista, joiden haittatekijät ja erityispiirteet tunnustetaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 349 artiklassa.

15. korostaa, että tulevana vuosikymmeninä odotettava vuoristoalueiden haavoittuvuuden lisääntyminen edellyttää tieteellisen tutkimuksen tehostamista ja hyvää tiedonvaihtojärjestelmää. On tärkeää, että Euroopan unionin talousarviossa ajanjaksoksi 2014–2020 ilmastonmuutokseen sopeutumiseen varataan erityismäärärahoja.

16. toteaa, että ilmastonmuutoksesta johtuvien uusien ongelmien vuoksi on laadittava toimintalinjoja yleishyödyllisten palvelujen saatavuuden ja tarjonnan parantamiseksi erityisen haavoittuvilla alueilla.

17. painottaa, että ilmastonmuutoksen hillitsemistä ja siihen kohdennettuja resursseja on pidettävä tärkeämpänä kuin ilmastonmuutokseen sopeutumista. Ellemme saavuta ilmastonmuutosta koskevassa Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksessa määriteltyjä merkittäviä globaaleja kasvihuonekaasupäästöjen vähennyksiä, on mahdotonta estää maailmanlaajuisia lämpenemistä, ilmastonmuutosta ja äärimmäisiä sääilmiöitä, jotka vaikuttavat paikallisyhteisöihin.

18. toteaa, että on määriteltävä toisiinsa tiiviisti liittyvät toimet nykyisten ongelmien ratkaisemiseksi ja tulevien ongelmien hallitsemiseksi aloilla, jotka jo kuuluvat EU:n ohjelmasuunnittelun piiriin, ja määriteltävä, mitkä kyseisistä toimista kuuluvat toissijaisuusperiaatteen mukaisesti Euroopan paikallisdemokratian piiriin. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi

- a) uusien rakennusten parhaan mahdollisen energiatehokkuuden saavuttaminen ja nykyisten rakennusten kunnostaminen
- b) vuoristo- ja maaseutualueiden rakentamismallien ylläpitäminen ja tukeminen sekä sellaisten aluesuunnitelmien ja luonnonvarasuunnitelmien laatiminen, jotka mahdollistavat kaupunkikehityksen ilman maapohjalla keinottelua; näin voidaan välttää maisemien, ekosysteemien, elinympäristön ja nykyisten suojeltujen alueiden tilan heikkeneminen sekä vesivarojen ja maaperän saastuminen ja voidaan edistää vastuullisen matkailun kehitystä ja siten väestön pysymistä vuoristoalueilla
- c) uudistuvien energialähteiden käyttöönotto alueen ominaispiirteiden mukaisesti (aurinkolämpö ja -sähkö, tuulienergia, vesivoima, biomassa), jotta saavutetaan mahdollisuuksien mukaan energiaomavaraisuus; integroitujen alueellisten energiasuunnitelmien laatiminen, vesivoimaloiden altainen ja pumppulaitosten hallinnointi aurinkosähkön varastoinnista riippuen

- d) energiakatselmusten edistäminen kunnissa ja alueilla
- e) energia- ja tavaravirtojen vähentäminen paikallisyhteisöissä elintasoja alentamatta (esimerkkeinä Societä 2000 W, ETH Zürich)
- f) jätteiden vähentäminen ja jätteiden kierrätys mahdollisimman pitkälle, kannustaminen orgaanisten kotitalousjätteiden kompostointiin
- g) paikallisten elintarvikeketjujen uudelleenaktivointi: laadukas maanviljely ja kotieläintuotanto, jotta varmistetaan kulutus itse paikalla ja matkailijoille suunnattu kauppa; erityisesti tulee tukea säilyttävää maataloutta (ilman maanmuokkausta tai jossa maanmuokkaus on minimaalista) sekä luonnonmukaista maanviljelyä ja karjankasvatusta
- h) metsien hallinnointisäännöt energia- ja rakennustarkoituksiin soveltuvan puuperäisen biomassan käyttöä varten ilmastomuutoksesta johtuvat paineet huomioon ottaen; biomassan käyttöön perustuvien lämpövoimaloiden mitoittaminen siten, ettei ylitetä metsän vuosituotantoa; suojeltujen metsien säilyttäminen; kestävän metsätalouden tukeminen puun ja biomassan tuottamiseksi kyseisten alueiden taloudellisena resurssina
- i) rakentamisen ja perusrakenteiden edellyttämän kokonaan uuden maankäytön huomattava rajoittaminen
- j) liikkuvuustarpeiden vähentäminen vahvistamalla tietoverkkoja ja tieto- ja viestintätekniikkaa, sähköisiä palveluja ja etätyötä (jotka mahdollistavat myös hylättyjen vuoristoalueiden uudelleenasettamisen ja matkailun edistämisen)
- k) ekologisesti vastuullisen ja kestävyysajattelun mukaisen matkailun tunnetuksi tekeminen; eurooppalaisen matkailun seurantaelimen perustaminen, maatilamatkailun kehittäminen
- l) vihreän talouden ja vuoristoalueiden innovoinnin edistäminen: energia, elektroniikka, valvonta- ja seurantajärjestelmät, tieteellinen tutkimus ja korkeakoulukeskukset
- m) koulutus ja kulttuuri: suuren yleisön valveuttaminen ilmastokysymysten kiireellisyydestä on ratkaisevan tärkeää hyvän

ilmastopolitiikan ja sopeutumisstrategian toteuttamiseksi, minkä vuoksi on edistettävä ympäristöaiheiden sisällyttämistä opetusohjelmiin ja suurelle yleisölle kohdennettuun tiedotukseen ja perustettava esimerkiksi alueellisia "sopeutumisyksiköitä" paikallistasolle soveltuvien strategioiden laatimista ja kansalaisille suunnattua tiedotusta varten; mainittakoon esimerkkinä itävaltalainen *Victorian Centre for Climate Change Adaptation Research* (VCCCAR – www.vcccar.org.au), joka soveltaa paikallistasolla *National Climate Change Adaptation Research Facility* (NCCARF – www.nccarf.edu.au) laatimaa laaja-alaista kansallista politiikkaa

- n) pelastuspalvelua ja ilmastoriskin ehkäisyä koskevat ohjelmat hyödyntämällä perusrakenteita, sää- ja vesitilannetta koskevia ennakointi- ja hälytysjärjestelmiä, nopeaa vuorovaikutteista tiedonvaihtoa, vahinkojen ennaltaehkäisyä ja pelastustoimia.

19. tähdentää, että monet vuoristoalueet ovat jo alkaneet kehittää sopeutumisstrategioita ja on pikaisesti koordinoitava tavoitteita ja tarkasteltava tuloksia. On yhdenmukaistettava monissa vuoristoalueiden järjestöissä, tutkimuslaitoksissa ja hallinnoissa jo yleisiä ympäristöaloitteita.

20. toteaa, että on seurattava saavutettuja tuloksia laatimalla tehokkuusindikaattoreita toimia ja suorituksia varten sekä yhteisiä tietokantoja hankkeiden konsultointia ja energiarekisteriä varten.

21. korostaa lopuksi, että ilmastomuutoksen syihin ja vaikutuksiin on puututtava kaikilla tasoilla, monissa maantieteellisissä yhteisöissä sekä maailmanlaajuisessa mittakaavassa. Ilmastomuutoksen kielteisistä vaikutuksista kärsivät usein ensimmäisinä juuri maailman köyhimmät yhteisöt, ja ne tarvitsevat erityisapua. Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden resursseja tulisi jakaa ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen sovituihin strategioihin ja kansainvälisissä sopimuksissa yksilöityjen prioriteettien mukaisesti, ja varat on käytettävä sillä tasolla, jolla ne toimivat tehokkaimmin. Tästä syystä alue- ja paikallisviranomaisten on oltava mukana suunnittelemassa ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen tähtääviä toimia, jotta niiden asiantuntemusta ja kokemusta sekä niiden kansalaisläheisyyttä voidaan hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla.

Bryssel 10. lokakuuta 2012

Alueiden komitean
puheenjohtaja

Ramón Luis VALCÁRCEL SISO